

הרב נתנאל אוירבך

הפרשה מראש - יסודות הדין ומגבלותיו

אדם שיש לו גינת ירק ועצי פרי והוא חושש שבני-ביתו יאכלו מהיבול ללא הפרשת תרומות ומעשרות, האם הוא יכול להפריש על כל מה שהם יקטפו בעתיד?

הקדמה

התשובה לשאלה זו היא חיובית, יכול אדם להפריש תרומות ומעשרות קודם שהיבול נקטף. דרך הפרשה זו נקראת 'הפרשה מראש' ולה נוסח מעט שונה מהרגיל. דין זה מוסכם, כדברי הרא"ה קוק:
על דבר הדין הפשוט לעשר מהתלוש על המחובר לכשיתלשו, שאין עליו חולק, לא אדע באיזה אופן יכול שום צורבא מרבנן לערער על זה.¹
מכל מקום אבקש לבחון את יסודות הדין ומגבלותיו.

א. יסודות הדין

1. הפרשה מיבול מחובר

הקושי בדרך הפרשה זו הוא, כיצד ייתכן להפריש תרומות ומעשרות במחובר, הלא למדנו במסכת תרומות (פ"א מ"ה):
אין תורמין... לא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש... ואם תרמו אין תרומתן תרומה.²

1. שו"ת משפט כהן, סי' קמט.

2. מעשר שני פ"ה מ"א; ביכורים פ"ב מ"ד; מעילה יח ע"ב; מנחות ע ע"א; ספרי, במדבר פרשת קרח פ"א ק"ז; סמ"ג, עשין סי' קלד ד"ה שנינו בפרק ראשון. נאמרו מקורות שונים לדין זה: ספרי, במדבר פרשת קרח פ"א ק"ז; תוספות, קידושין סב ע"א ד"ה אין: 'והרמותם ממנו, שלא יתרום מן המחובר על התלוש ולא מן התלוש על המחובר', ולשון 'הרמה' שייך בתלוש. יש שהוסיפו להוכיח שהפרשת המעשר מהתלוש נלמדת מהפסוק בספר במדבר יח, כו: 'כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר', ולשון 'קייחה' הוא דבר הנלקח ביד ואינו מחובר, ראה: רשב"א, קידושין סב ע"א ד"ה אין תורמין; תוספות הרא"ש, שם ד"ה אין תורמין; תוספות רבינו שמואל, שם ד"ה אין תורמין; ר"ן, שם כו ע"א מדפי הרי"ף ד"ה תנן התם. בספרי זוטא, יח כז, למד מהפסוק: 'כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב - מה דגן מן הגורן ומלאה מן היקב האמור להלן מן התלוש מן הקרקע אף כאן מן התלוש מן הקרקע'. יש מהראשונים שלמדו זאת מהאמור 'ראשית דגן', ולשון 'דגן' הוא דבר הנאסף, ראה: רש"י (קידושין סב ע"א ד"ה

במסכת קידושין (סב ע"ב) הובאה דוגמה לכך:

אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת, פירות ערוגה זו מחוברת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין - לא אמר כלום. בהמשך מובאת אפשרות חריגה של הפרשה ממחובר: 'אבל אמר לכשיתלשו ונתלשו - דבריו קיימין'. בביאור התועלת באמירת 'לכשיתלשו' מסבירה הגמרא: 'כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי'.³ אמנם אין מפרישים ממחובר אך ניתן להפריש כשאומר 'לכשיתלשו' ובידו לתלוש. מפתרון זה עולה שחיסרון הפרשה ממחובר אינו מהותי בעצם ההפרשה, שכן הפרי קיים בעולם, אלא חיסרון טכני עליו ניתן לגשר באמצעות יכולת פוטנציאלית.⁴ יכולת האדם כבר עתה לסלק את המניעה הטכנית מהווה סימן שהיכול מוגדר כתלוש כבר עתה, כלשון הריטב"א (קידושין סב ע"א ד"ה בעא):⁵

דכין דלא מחסרי אלא תלישה ואפשר לתולשם עכשיו כל שבידו לעשותו לאו כמחוסר מעשה דמי וכמאן דתלישי דמו.

2. בין 'קריאת שם' לחלות

ב'הפרשה מראש' ישנו פער כרונולוגי בין 'קריאת שם' ל'חלות' - 'קריאת שם' מתבצעת כעת והחלות לאחר זמן, 'לכשיתלשו'. הפוסקים הוכיחו מהתוספתא (תרומות פ"ב ה"ז) שהתרומות ומעשרות יחולו 'מכאן ולהבא',⁶ וכל עוד היכול לא נתלש הוא טבל:

אמר פירות תלושין אלו עשוין תרומה ומעשרות על פירות מחוברין אלו לכשיתלשו, הרי זה אוכל מהן עראי ועושה אותן תרומה ומעשרות על מקום אחר עד שיתלשו, נתלשו דבריו קיימין.

מכיוון שהחלות לאחר הקטיפה, כל עוד היכול לא נקטף ניתן לאכול ארעי ממה שייקטף ולעשותו תרומה ומעשרות על מקום אחר,⁷ ואף יכול האדם לחזור מאמירתו.⁸ נמצא

מחובר; פסחים לג ע"א ד"ה שהיתה לו; מעילה יח ע"ב ד"ה ובתלוש); מאירי, יבמות ג ע"ב ד"ה כבר ביארנו.

3. קידושין סב ע"א. להרחבה בדין זה בענייני ממונות ואיסורים, ראה: שב שמעתתא, שמעתתא ו פ"א.
4. ראה: תורת זרעים, תרומות פ"א מ"ה ד"ה ולא מן התלוש.
5. כן כתב המאירי, קידושין סב ע"א ד"ה אמר המאירי. הסבר שונה כתב קובץ הערות, יבמות ס"ה לה ס"ק ה, יכולת האדם לתלוש את היכול מועילה גם כשהיכול אינו מוגדר עתה כתלוש.
6. ברש"י (קידושין סב ע"א ד"ה ונתלשו; שם ע"ב ד"ה לא) משמע שחלות התרומה והמעשרות למפרע, כן למד בדבריו צפנת פענח, הל' תרומות פ"א ה"י, ונטה לכך: 'וכן הדין'. מן התוספתא משמע לא כך, כהערת דברי חיים (אוירבך), אה"ע ס"י לג ד"ה והנה דעת. האחרונים ביארו שאין הכוונה שהתרומה והמעשרות חלים למפרע בעוד היכול מחובר, שהרי אין מפרישים ממחובר, אלא כשהיכול ייתלש באמצעות 'קריאת השם' למפרע, ראה: רש"י, קידושין סב ע"א ד"ה רש"י ד"ה ונתלשו; מהר"ם שיק, שם ד"ה שם ברש"י; שו"ת הר צבי, זרעים ח"א ס"י עה אות א; שו"ת שארית ישראל (מינצברג), ס"י ע אות ב ד"ה ועתה אבאר; דרך אמונה, הל' תרומות פ"ה ה"ט צה"ל ס"ק קצו.
7. ר"ש, תרומות פ"א מ"ה ד"ה מן התלוש; גר"א, שנות אליהו הארוך שם ד"ה ולא; עשר תעשר, הל' קיז; כרם ציון השלם, ח"ג הלכות פסוקות פכ"ג סעי' ז; דרך אמונה, הל' תרומות פ"ה ה"ט ס"ק קג.
8. מנחת ביכורים, תרומות פ"ב ה"ז ד"ה תרומה; שיירי מנחה, שם ד"ה עד; חסדי דוד (שם ד"ה ומ"ש הרי זה; שם ה"ח ד"ה ומאי); מהרי"ט אלגאזי, הל' חלה אות כב ס"ק א ד"ה אשר עפי"ז; המעשר והתרומה, פ"ה ס"ק כג; דרך אמונה, הל' תרומות פ"ה ה"ט ס"ק קג. יש להעיר מישועות מלכו, הל' תרומות פ"ה ה"ט.

שהמעוניין להפריש ממחובר עליו לומר שההפרשה תחול כשייתלש היבול. בכך כל אימת שקוטף, היבול יוצא מאיסור טבל בהסתמך על ההפרשה.

ב. מגבלות הדין

1. ברירה

אחת הסוגיות הסבוכות בש"ס היא סוגיית 'ברירה', היינו מעשה שנעשה בהווה ואינו מבורר. אמנם ב'הפרשה מראש' עושה האדם מעשה הפרשה שיבורר רק לאחר שהיבול ייקטף, אך אין זה בגדר 'ברירה', שכן בדבר שיתברר להבא ואז יחול לא נאמרו דיני 'ברירה'. יסוד זה נלמד מחילול 'נטע רבעי' במחובר, סוגיה מקבילה ל'הפרשה מראש'. במשנה (מעשר שני פ"ה מ"א) מתואר שבשמיטה שהיבול הפקר וכל אדם יכול להיכנס לכרם, אם היה הכרם בשנתו הרביעית היו הבעלים מציינים כדי שידעו האנשים לאכול הענבים בירושלים או לחלל קדושתם. בהמשך: 'והצנועים מניחין את המעות ואומרים, כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות האלו'. הצנועים היו מחזיקים כסף בשווי הפירות ואומרים מראש את נוסח חילול 'רבעי', כך שכשהענבים ייבצרו יהיו מחוללים באמירתם. התוספות (בבא קמא סט ע"א ד"ה כל הנלקט) מבארים שחלות החילול לאחר הבציר: 'מניח מעות בעוד שלא נלקט ואומר כרם רבעי זה לכשיהיה נלקט יהיה מחולל אחר הלקיטה'. בהסברם שוללים התוספות את התלות בסוגיית 'ברירה', שכן המחלוקת ב'ברירה' נסובה על מקרה שהאדם מעוניין שלאחר הבירור העתידי יחולו הדינים למפרע, אך במקרה והחלות תהיה עפ"י מה שיתברר בעתיד גם הסוברים 'אין ברירה' מודים שמקרה זה אינו נכנס לסוגיית 'ברירה'⁹ כלשון הריטב"א (גיטין כה ע"א ד"ה אמר):

ועיקר ברירה... דהיינו בדבר שאינו חל עליו אלא למפרע, אבל בדבר שאינו חל עליו אלא מכאן ולהבא זה אינו ברירה.

מכיוון שביארנו שההפרשה חלה לאחר שייתלש היבול, אין מקרה זה תלוי בדיני 'ברירה'. אולם לדעת ה'חזון איש' (הל' דמאי סי' ט ס"ק יד) 'הפרשה מראש' נכללת ב'ברירה', ומכיוון ש'אין ברירה'¹⁰ לא נוכל להשתמש בהפרשה זו. לדבריו, עיקר הפרשת תרומות ומעשרות הוא ההפרדה-הבירור בין כל חלק מחלקי התרומות והמעשרות, בשונה מחילול 'נטע רבעי' הנעשה בפני עצמו. בכך 'קריאת שם' עכשווית כשהתרומה והמעשרות אינם מבוררים אלא יתבררו לאחר זמן היא 'ברירה':

9. כן כתבו: תוספות שאנן, שטמ"ק בבא קמא סט ע"א ד"ה עוד כתוב; רי"ד, שם ד"ה וכן פירש; תוספות רבינו פרץ, שם ד"ה מה שלקטו; רשב"א (בבא קמא סט ע"א ד"ה והצנועין; שו"ת הרשב"א, ח"ב סי' פב - יש להעיר משו"ת הרשב"א, ח"ד סי' קנג, מדבריו הוכיח קצות החושן, סי' סא ס"ק ג ד"ה אמנם, שגם בכהאי גוונא תלוי בברירה); חשק שלמה, בבא קמא סט ע"א; ר"ש, מעשר שני פ"ה מ"א ד"ה כל; רא"ש, שם ד"ה כל; תי"ט, שם ד"ה הנלקט; שו"ת שאגת אריה הישנות, סי' צב-צג; שו"ת נודע ביהודה, מהדו"ק אה"ע סי' צא; שו"ת מהרי"ט, ח"ב חו"מ סי' כג; קצות החושן, סי' סא ס"ק ג, בדעת התוספות; נתיבות המשפט (סי' סא ביאורים ס"ק ג; סי' קפב ביאורים ס"ק ב); שו"ת שארית ישראל (מינצברג), סי' ע אות ב ד"ה ובעיקר; מעדני ארץ, הל' תרומות פ"ד ה"ב אות א.

10. ראה: חזו"א (הל' דמאי סי' ט ס"ק יב ד"ה ומדברי; שם ס"ק כא ד"ה מן האמור; שם סי' טז ס"ק י), כיוון שעיקר חיוב תרומה ומעשרות מהתורה יש לדונם בזמן הזה כדין תורה שאין ברירה'.

כל שאינו מייחד בשעת אמירתו, אלא הדבר תלוי במקרה שיקרה אח"כ, אין זה הפרשה למ"ד אין ברירה.

דבריו אינם עולים בקנה אחד עם הפוסקים שלא הבחינו בין הפרשת תרומות ומעשרות לחילול 'נטע רבעי', ויש שסברו שכיוון שהתרומות והמעשרות חלים לאחר הבירור אין זה תלוי ב'ברירה'.¹¹ בנוסף, הגדרת 'הפרשה מראש' כ'ברירה' משום שעיקר ההפרשה הוא הבירור, נסתרת מ'נתיבות המשפט' (סי' קפב ביאורים ס"ק ב), שכתב שניתן לקרוא שם לתרומה וקטן יבררה מהחולין, משום שתרומה ניטלת במחשבה ע"י הגדול:

אם ציווה לקטן לתרום והמשלח אמר התבואה שיפריש קטן זה ויקרא לו שם תרומה יהיה תרומה על מותר התבואה, הוי תרומה, דהא תרומה ניטלת במחשבה. וממשיך: 'ואפילו ברירה לא שייך כשאומר שהתרומה יהיה חל להבא כשיתברר'. לדבריו, מכיוון שחלות התרומה תתממש לאחר זמן, בעת ההפרדה (הבירור) בין חלקי התרומות והמעשרות, אין זה בכלל 'ברירה', כפי שביארנו לעיל בדעת התוספות שבמקרה שהחלות תהיה עפ"י מה שיתברר בעתיד גם הסוברים 'אין ברירה' מודים שאין זה בכלל סוגיית 'ברירה'. מבואר שעיקר הפרשת התרומה והמעשרות הוא 'קריאת שם' ואין הבירור בין התרומה והמעשרות לחולין אלא 'מעשה קוף בעלמא' שיכול להתבצע ע"י קטן. לפיכך מקרה זה אינו נכלל ב'ברירה', שכן הבירור העתידי בין התרומה לחולין אינו עיקר במעשה ההפרשה.¹²

2. גידולים שנוספו בין קריאת שם לתלישה

כאמור, 'הפרשה מראש' מבוססת על 'קריאת שם' שתחול בעתיד בקטיף היבול. עד אז ממשיך היבול לגדול ונמצא ש'קריאת השם' היא על 'דבר שלא בא לעולם'. לדעת ה'חזון איש',¹³ לא מועילה ההפרשה על תוספת הגידול משום שהגידולים לא בעולם בעת 'קריאת השם'. לשיטתו יש לחזור ולהפריש על התוספת ממקום אחר.¹⁴ יש להשיב על דבריו מדברי הרמב"ם (הל' תרומות פ"ה ה"ט):

אבל אם אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו לכשיתלשו ונתלשו, הואיל ובידו לתלשן אינו מחוסר מעשה ולכשיתלשו שניהם דבריו קיימין, והוא שיביאו שתיהן שלישי בעת שיאמר.¹⁵

11. ראה הערה 9. יש שלא קיבלו את דברי החזו"א: כרם ציון השלם, ח"ג הלכות פסוקות פכ"ג גידולי ציון אות א-ג; שמירת שבת כהלכתה, פי"א הערה צא: 'אין ספקו של החזו"א מוציא מידי ודאי של גדולי הדורות אשר מפיהם אנו חיים'.

12. מחלוקת זו משיקה למחלוקת החזו"א והרש"ז אוירבך בהפרשה באמצעות תנאי בערב שבת כדי שיחול בשבת: שמירת שבת כהלכתה, פי"א סעי' יח ובהערות שם; תרומות שמעון, עמ' 268-271; שו"ת באהלה של תורה, ח"ד סי' מא אות ב-ג.

13. חזו"א (הל' דמאי סי' יז ד"ה במש"כ; שם ד"ה מש"כ). השווה כן לדבריו, דיני ערלה אות מז. יש להעיר שבשו"ת משפט כהן, סי' לה, סיים: 'ובכל פעם שתולש לאכול יאמר אני סומך על מה שפירשתי בשעה שקראתי את שם התרומ"ע על הפירות התלושין שיחדתי אותם לתרומ"ע על הפירות הללו לכשיתלשו'. ייתכן שבכך בא לפטור את בעיית הגידולים.

14. דרך אמונה, הל' תרומות פ"ה ה"ט ס"ק קז.

15. כן בשו"ע, יו"ד סי' שלא סעי' נה; לבוש, שם. ראה: חתם סופר, בבא קמא סט ע"א ד"ה כל המתלקט.

מלשונו 'והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שיאמר', מבואר שמועילה ההפרשה גם לגידולים שנוספו.¹⁶ ה'חזון איש' עצמו היה ער לדברי הרמב"ם והתאימם לשיטתו: 'לעולם איירי הרמב"ם בתלש לאלתר, אבל אם הוסיף גידולין - הגידולין טבל'.¹⁷ הסיבה שאין חיסרון 'דבר שלא בא לעולם' בגידולים עתידיים היא שכאשר היבול הגיע לשליש גידולו ותוספת הגידול טבעית ובאה מאליה, יש להחשיב זאת כאילו הגידולים בעולם, כדברי הרמ"א (חו"מ סי' רט סעי' ד): 'גבי אילן אם חנטו הפירות מקרי בא לעולם', וביאר הסמ"ע (חו"מ שם ס"ק ט): 'הטעם, דפירות החנוטים הן בעין וממילא קא רבו, מחשבי כדבר שבא לעולם'.¹⁸

3. חילול מעשר שני ותרומת מעשר

בעיה נוספת ב'הפרשה מראש' עורר הרב שמעון שקופ.¹⁹ אמנם יכול אדם לקרוא שם תרומה ומעשרות על יבול מחובר לכשייתלש כש'בידו' לתולשם, משום שהיבול בעולם, אך לא ניתן לחלל מעשר שני בדרך זו משום שקדושתו אינה בעולם אלא רק לאחר שהיבול ייתלש ונמצא שעתה הפדיון הוא דבר שאינו בעולם.²⁰ יש שהעירו כן גם ביחס ל'תרומת מעשר'. לדבריהם, לא ניתן לקרוא שם 'תרומת מעשר' לכשייתלש היבול, שהרי רק לאחר שייתלש יחול מעשר ראשון שממנו יש להפריש 'תרומת מעשר'. נמצא שבעת 'קריאת השם', 'תרומת מעשר' אינה בעולם.²¹ למרות זאת, בנוסחי 'הפרשה מראש' מצאנו שבעת 'קריאת השם' יש חילול מעשר שני וקריאת שם ל'תרומת מעשר'.²² בביאור הטעם שניתן לקרוא שם 'תרומת מעשר' מראש, כתב הרב שלמה זלמן אוירבך²³ שהיא חלה

16. פוסקים נוספים לא חששו לגידולים עתידיים: שער המלך, הל' גירושין פ"ג ה"ד ד"ה ואיך שיהיה; שו"ת שואל ומשיב, מהדורה חמישאה סי' פט ד"ה והנה מצאתי; מים עמוקים (סירקין), בבא קמא סט ע"ב; מעדני ארץ, הל' תרומות פ"ה ה"ט אות ט ד"ה ואף שירא, בצירוף טעמים נוספים; חזון עובדיה, תרו"מ עמ' ריג.

17. חזו"א (דמאי סי' יז ד"ה מש"כ; בתוך: המעשר והתרומה, פ"ה ס"ק כג).

18. כן כתבו: הרב צבי פסח פראנק (שו"ת הר צבי, זרעים ח"א סי' עה אות ב; כרם ציון השלם, ח"ג הלכות פסוקות פ"ט גאון צבי ס"ק יא; שם פכ"ג גידולי ציון ג ד"ה ועיין). יש לציין שבכרם ציון, שם פכ"ג סעי' ב, נכתבה טענת החזו"א ללא אזכור שמו: 'ואחד מגדולי זמנינו; הרב שלמה זלמן אוירבך (מעדני ארץ, הל' תרומות פ"ה ה"ט אות א; שו"ת מנחת שלמה, ח"א סי' נה סוף אות ד). הרב חנוך זונדל גרוסברג (המעשר והתרומה, פ"ה ס"ק כג; נטע הלולים, פ"א ס"ק יח) שאל את החזו"א מדוע יהיה חיסרון 'דבר שלא בא לעולם' כשהיבול הביא שליש. ענה החזו"א, שאמנם כן מבואר בגמרא וברמב"ם, 'אבל לדין דאפשר לעשות תרומה רק משום דבידו לתלוש, לא מהני על מה שאינו בעולם עכשיו'.

19. שערי ישר, שער ו פ"ז ד"ה ועפ"ז.

20. ראה: אור שמח, הל' תרומות פ"ה ה"ט; שו"ת בית הלוי, ח"ב סי' מט; תורת זרעים, תרומות פ"א מ"ה ד"ה ולא מן התלוש. יש שהסתפקו והחמירו: חזו"א, דמאי סי' יז: 'ואין לעשות מעשה בכל זה'; דרך אמונה, הל' תרומות פ"ה ה"ט ס"ק קד. השווה לחזו"א, דיני ערלה אות מז, בפדיון רבעי: 'אם התנה שיחול הפדיון כשיתלשו לכו"ע מועיל, ויש אומרים שאין לעשות כן לכתחילה אלא בשעת הדחק'.

21. חזו"א, הל' דמאי סי' יז; דרך אמונה, הל' תרומות פ"ה ה"ט ס"ק קד. למעשה החמיר כדברי החזו"א: 'ואין לעשות מעשה בכל זה'.

22. שו"ת משפט כהן (סי' לה; סי' קמט); כרם ציון השלם, ח"ג הלכות פסוקות פכ"ג סעי' ד; שו"ת הר צבי, זרעים ח"א סי' נא.

23. שו"ת מנחת שלמה, ח"א סי' נה אות ד; כרם ציון השלם, ח"ג הלכות פסוקות פכ"ג גידולי ציון ס"ק ד; מנחת שלמה, תרומות סי' ה אות יח ד"ה ונראה דמ"מ (בתוך: מעדני ארץ, הל' תרומות ח"ב).

בבת-אחת עם מעשר ראשון כשייתלש, ששניהם מהווים הפקעת איסור טבל, וכשם שמועילה 'הפרשה מראש' על חלות התרומה והמעשרות לכשייתלשו משום שכבר עתה יכול לקטוף כן מועילה הפרשה זו גם ל'תרומת מעשר'. ביאור זה אינו מהווה פתרון לחילול מעשר שני, שכן 'זה דבר והיפוכו וחשיב טפי כדבר שלא בא לעולם', היינו בעת החלות מתבצעים שני עניינים הפוכים - חלות קדושת מעשר שני ופדיון הקדושה. על כן מציע הרב אוירבך, שמכיוון שהיבול נמצא כבר בעולם, אף שלעת עתה אינו ראוי לקטיף, מכל מקום כבר עכשיו אנו רואים את מה שיגדל כנמצא בעולם, כך גם לגבי דיני פדיון: מ"מ רואין גם את כל מה שעתיד לבוא כאילו הוא כבר בעולם כיון דמיניה וממילא קא רבו ועבידא נמי דאתי... ואפשר לקרות עליו שם תרומה לכשייתלש, דשפיר אמרינן דכל מה שמועיל מעכשיו על השליש הראשון שכבר בא לעולם מועיל גם על הגידולין שעדיין לא באו לעולם לכשיבואו לעולם וכן גם בחילול רבעי.²⁴ למעשה, כתב הרב אוירבך²⁵ שבשעת הדחק, כגון 'רבים שקשה להם להשגיח על בני-ביתם שיפרישו תרו"מ בכל פעם שהם תולשים', יש לסמוך על שיטה זו ואף לחלל קדושת מעשר שני מראש.²⁶ לפיכך, כשמטרת 'הפרשה מראש' למניעת אכילת טבל מבני ביתו שקוטפים יכול ללא פיקוח בעל הבית, ניתן אף לקרוא שם 'תרומת מעשר' ולפדות מעשר שני.

4. שימור התרומות

האם המפריש מפירות תלושים על מחוברים, כך שהפירות שייקטפו יהיו מתוקנים באמצעות ה'הפרשה מראש', צריך לשמור את התרומות (תרומה גדולה ותרומת מעשר) עד לאחר הקטיף? בתוספתא (תרומות פ"ב ה"ח) נאמר:
 מי שהיה בא בדרך והייתה בידו כלכלה של פירות שאינן מתוקנין ואמר הרי זו עשויה תרומה ומעשרות על פירות שיש לי בתוך ביתי לכשאגיע לעיר,²⁷ הרי זה אוכל ממנה עראי ועושה אותה תרומה ומעשרות על מקום אחר עד שיגיע לעיר... נאכלו פירות נגנבו או שאבדו עד שלא הגיע לעיר, כלכלה בטבלה.
 אדם זה קורא שם תרומה ומעשרות על פירות שבידו ומעוניין לתקן פירות שבביתו, ומתנה את חלות התרומה ומעשרות בהגעתו לעיר. לפיכך, כל עוד לא הגיע לעיר לא חלו התרומה ומעשרות ויכול לאכול את הפירות שבידו ולעשותם תרומה ומעשרות על מקום אחר. כמו כן, אם הפירות שבידו, אותם עשה תרומה ומעשר על מה שבביתו, 'נאכלו... נגנבו או שאבדו עד שלא הגיע לעיר, כלכלה בטבלה'. היינו, הפירות שבביתו אינם מתוקנים משום שהתרומה ומעשרות אינם בעין בעת החלות.²⁸ כלומר מכיוון שההפרשה תחול רק לאחר שיגיע לעיר צריך שהפירות עליהם קרא שם תרומה ומעשרות יהיו

24. שו"ת מנחת שלמה, ח"א סי' נה אות ד.

25. שו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' נה אות א ד"ה בשו"ע; שם בהערה; ח"ג ירושלים תשנ"ט סי' קנב אות ב ס"ק ב); השווה לדבריו: קונטרס לאפרושי מאיסורא, סי' ו אות ג; מנחת שלמה, תרומות סי' ה אות יח ד"ה ונראה דמ"מ; כרם ציון השלם, ח"ג הלכות פסוקות פכ"ג גידולי ציון ס"ק ד.

26. ראה: שו"ת תורת מרדכי (רבינוביץ), סי' קכ אות ו; חזו"א, דיני ערלה אות מז.

27. על בעיית 'מוקף' במקרה זה: חסדי דוד, תרומות פ"ב ה"ח.

28. ביארנו את התוספתא עפ"י שו"ת משיב דבר, ח"ב סי' צג; חזון יחזקאל, תרומות פ"ב ה"ח באורים ד"ה כלכלה, שהכוונה שנאבדו אותם פירות שרצה לעשותם תרומה ומעשר.

קיימים בזמן החלות. מכאן נלמד ל'הפרשה מראש', שיש לשמור התרומות מעת קריאת השם ועד לקטיף.²⁹ לפיכך יש להעריך את כמות הפירות שייקטפו 'במשך שבוע או עשרה ימים'³⁰ ולקחת קצת יותר מאחוז מהפירות שהוא מעריך שייקטפו במשך זמן זה ולשומרם במקרר שלא יתקלקלו. יש להקפיד לסמן ולהודיע לבני ביתו לא להשתמש ביבול זה ולא לאבדו. יש המעוניינים 'להאריך' את תוחלת זמן ההפרשה באמצעות שימור התרומות במקפיא, כך שניתן לקטוף יבול על סמך התרומות שבמקפיא למשך זמן רב. על פי דברי הרב קוק (שו"ת משפט כהן, סי' קמט) אין מניעה עקרונית לעשות כן: שהפירות התלושין, שבהם יקבעו התרומה ותרומת מעשר, יהיו בלתי מופסדים וראויים יהיו לאכילת אדם בשעת חלות הקדושה של ההפרשה, דהיינו בעת התלישה.

אמנם מכיוון שיש להעריך את כמות היבול שייתלש במשך התקופה ומהערכה זו יש לקחת קצת יותר מאחוז ולקרוא לו שם 'תרומה' ו'תרומת מעשר', כשמשמרים את התרומות במקפיא ללא הגבלת זמן עלולה להיווצר תקלה, שכמות היבול תהיה גדולה מן התרומות, וכן יש להעריך נכונה את סך הפרוטות במטבע לחילול מעשר שני.

5. 'מוקף'

המפריש תרומה גדולה צריך להפרישה כשהחלק אותו מפריש נמצא סמוך לפירות או העיסה אותם מעוניין לתקן, כדברי המשנה (חלה פ"א מ"ט): 'החלה והתרומה... ואין ניטלין... אלא מן המוקף'.³¹ הראשונים נחלקו האם דין זה מהתורה³² או מדרבנן,³³ אך

29. שו"ת משפט כהן, סי' קמט; הרב צבי פסח פראנק (כרם ציון השלם, ח"ג הלכות פסוקות פכ"ג גאון צבי ס"ק א; שו"ת הר צבי, זרעים ח"א סי' נא; שם סי' עה אות א); דרך אמונה, הל' תרומות פ"ה ה"ט ס"ק ק.

30. שו"ת הר צבי, זרעים ח"א סי' נא.

31. ירושלמי, תרומות פ"א ה"ב; רמב"ם (הל' תרומות פ"ג ה"ז; הל' ביכורים פ"ה ה"ג); שו"ע (יו"ד סי' שכא סעי' כה, שם סי' שכג סעי' א).

32. תוספות (ביצה יג ע"ב ד"ה כש; יבמות צג ע"ב ד"ה אלא); רבינו תם, ספר הישר חלק התשובות סי' עו אות ה; ר"ש (ביכורים פ"ב מ"ה; תרומות פ"ב מ"א ד"ה אין תורמין; טבול יום פ"ד מ"ז ד"ה שהיה בו); רא"ש (ביכורים פ"ב מ"ה ד"ה ושלא; תוספות הרא"ש, גיטין ל ע"ב ד"ה וכי; שם, חולין ז ע"א); רמב"ן, גיטין לא ע"א ד"ה מתני' המניח, בביאור השני בדעת רש"י; רשב"א (שו"ת הרשב"א, ח"א סי' קכז; שם סי' רצ; גיטין ל ע"ב ד"ה וכי; פסקי חלה, השער השני, מוסד הרב קוק עמ' עא); ריטב"א (גיטין ל ע"ב ד"ה וכי; בבא מציעא לח ע"א ד"ה ויש גורסין); תוספות רי"ד, בבא קמא קטו ע"ב אות מ; תוספות שאנן, סוטה ל ע"א ד"ה כד; ר"ן, גיטין ל ע"ב ד"ה כור; שטמ"ק, תמורה ה ע"א אות כה; רש"ס, תרומות פ"ב ה"א ד"ה אין תורמין; קרית ספר, שם ד"ה מצות פב; מלאכת שלמה, ביכורים פ"ב מ"ה ד"ה תרומות; תוספות אנשי שם, שם מ"א ד"ה אין; ב"ח, יו"ד סי' שלא אות י ד"ה ואין מפרישין; גר"א, שם ס"ק ע; ערוך השלחן (הל' תרומות סי' סב סעי' א; שם סעי' ד, ברש"י); פתחא זוטא, הל' חלה כלל ד ס"ק ב, ברש"י; חזקה רבה, יו"ד ח"ב הלכה קפג ד"ה לכן נראה (עמ' 318), ברש"י; שיעורי הרב (סולובייצ'יק), גיטין ל ע"ב בענין תורם שלא מן המוקף, אות א, ברש"י. יש שביארו כן ברמב"ם, הל' תרומות פ"ג ה"ז; ר"י קורקוס, הל' תרומות פ"ג ה"ז ד"ה אין; ערוך לנר, יבמות צג ע"ב ד"ה בתוס' ד"ה אלא; ערוך השלחן, הל' תרומות סי' סב סעי' ג; מראה הפנים, תרומות פ"ב ה"א ד"ה תרומות; הערות עפרא דארעא, ארעא דרבנן מהדו"ק מערכה א סי' ז הערה י; בית ישחק, הל' תרומות פ"ג ה"כ ד"ה והנה מדברי; מעדני ארץ, שם אות ב; חזון עובדיה, תרו"מ עמ' קצז; דבר שאול, חלה סי' יח ס"ק טז אות א; דרך אמונה (הל' תרומות פ"ג ה"ז ס"ק קמב; שם ה"כ ביאור ההלכה ד"ה שנא').

33. רש"י (גיטין ל ע"ב ד"ה מוקף; חולין ז ע"א ד"ה לתרום); תוספות, גיטין ל ע"ב ד"ה לתרום, ברש"י;

מכל מקום הפרשה שאינה מן המוקף אינה מעכבת בעצם ההפרשה והעיסה והיבול יצאו מטבל.³⁴ 'הפרשה מראש' אינה הפרשה מן המוקף, שכן התרומה הגדולה נלקחת מיבול תלוש ונשמרת בבית, והיבול נמצא בגינה. כדי לפתור זאת עלינו לשאול מתי יש צורך במוקף? לשם כך נחלק את הפרשת תרומה ומעשרות לשלושה חלקים: הפרדה של מה שמיועד לתרומה, קריאת שם ע"י נוסח ההפרשה, חלות. הראשונים נחלקו בשאלה מתי יש צורך ב'מוקף'³⁵ בשעת החלות,³⁶ בשעת ההפרשה³⁷ או בקריאת שם.³⁸ ה'שלחן ערוך'³⁹ פסק שדין מוקף הוא רק בעת קריאת שם, כן למדו פרשניו בדבריו.⁴⁰ ב'הפרשה מראש' ישנם שני חלקים עיקריים: הפרשה וקריאת שם הנעשים יחדיו, וחלות המתממשת לאחר שהיבול המחובר ייתלש. לפיכך ראוי שהמעוניין להפריש בדרך 'הפרשה מראש', יקרא שם סמוך למקום שנמצא היבול המחובר, בין בגינה⁴¹ ובין בשדה

רמב"ן, גיטין לא ע"א ד"ה מתני' המניח, בביאור הראשון ברש"י; ריטב"א (המיוחס), בבא מציעא לח ע"א ד"ה חיישנין, בשם רבינו; מאירי, גיטין ל ע"ב ד"ה אמר לבן; ראב"ד, הל' תרומות פ"ג ה"כ, כן ביאר בדעתו מעדני ארץ, שם אות א ד"ה אולם; משנה ראשונה, תרומות פ"ד מ"ג ד"ה ר"י; לחם שמים, תרומות פ"ב מ"א ד"ה ואם תרם; המגיה במשנה למלך, הל' תרומות פ"ג ה"ז; עזרת כהנים, ח"ב פרשת צו פרשה ז פ"א תוספות העזרה אות א; הרב שאול ישראלי (משפטי שאול - ארץ ומדינה ס' לו. השווה לדבריו, התורה והארץ ח"ב עמ' 168-169; שם ח"ג עמ' 137; שם עמ' 139-140; חוות בנימין, ח"א ס' ד אות ב עמ' ל-לא). יש שכתבו כן ברמב"ם, ראה: רדב"ז, הל' תרומות פ"ג ה"כ; מעשה רקה, שם ה"ז; הר בשן, שם ד"ה ובאחרונים; ארעא דרבנן, מהדו"ק מע' אות א ס' ז; דרך המלך (בן רבי), הל' תרומות פ"ה ד"ה עוד כתב. בטעם ש'מוקף' מדרבנן - יש שכתבו שהחשש שכשתורם אין התבואה שתורם עליה בעולם: רש"י (גיטין ל ע"ב ד"ה מוקף; חולין ז ע"א ד"ה לתרום); מאירי, גיטין ל ע"ב ד"ה אמר לבן. יש שכתבו, שתרומה ניטלת באומד וכדי לכוון את השיעור שנתנו חכמים יש להפריש מ'המוקף': כפתור ופרח, פ"ז ד"ה החלה; ראב"ד, הל' תרומות פ"ג ה"כ; לבוש, יו"ד ס' שלא סעי' כה; ש"ך, שם ס"ק מט; לחם שמים, תרומות פ"ב מ"א ד"ה ובתרומה. יש שכתב, שמא ישכח ויעשה תרומה על מקום אחר: ראב"ד, הל' תרומות פ"ג ה"כ.

34. ר"ת, ספר הישר חלק התשובות ס' עו אות ה; רמב"ם, הל' תרומות פ"ג ה"ז; רשב"א, פסקי חלה שער ב ד"ה ומכל מקום (מוסד הרב קוק עמ' עה); שו"ע, יו"ד ס' שלא סעי' כה; קרית ספר, הל' תרומות פ"ג ד"ה מצות פב; שו"ע הרב, או"ח ס' תנז סעי' יג; כף החיים, שם ס"ק לו; שער הציון, שם ס"ק יג. בטעם הדבר: תוספות אנשי שם, תרומות פ"ב מ"א ד"ה אין, ראה תמיהת דרך אמונה, הל' תרומות פ"ג ה"ז צה"ל ס"ק רפב; ישועת משה, ח"ד ס' ג אות ג ד"ה ונראו, ש'מוקף' אינו חלק מגוף ההפרשה אלא צורה חיצונית שלה.

35. לסקירה: תרומת שמעון, עמ' 229-249.

36. רמב"ן, יבמות צג ע"א ד"ה שקל; ריטב"א, שם ד"ה דר' ינאי; קהילות יעקב, נדרים ס' כו ד"ה ונראה דזה, ברמב"ם.

37. רש"י, סוטה ל ע"א ד"ה ונותנת; ר"ש, טבול יום פ"ד מ"ב ד"ה וקוראו, בתירוח ב-ג; תוספות הרא"ש, נדה ז ע"א ד"ה מקפת, בתירוח ב-ג; אור זרוע, הל' חלה ס' רכו.

38. ר"ש (חלה פ"ג מ"א ד"ה ובלבד; טבול יום פ"ד מ"ב ד"ה וקוראו, בתירוח א; שם מ"ז ד"ה שהיה); תוספות, נדה ז ע"א ד"ה ומקפת; פסקי תוספות, סוטה אות כט; רא"ש (הל' חלה ס"ו ס' ה; תוספות הרא"ש, נדה ז ע"א ד"ה מקפת, בתירוח א; שם סוטה ל ע"ב ד"ה ומר, בתירוח א); תוספות שאנץ, סוטה ל ע"א ד"ה כדי; ר"ן, קידושין כו ע"א מדפי הר"ף; ספר התרומה, הל' חלה ס' פא (מהדו' פרידמן תשע"ו עמ' 120); אגודה, נדה פ"א ד"ה נולד; כפתור ופרח, פט"ו ד"ה צריך; תוספות יו"ט, טבול יום פ"ד מ"ב ד"ה וקורא; חזו"א, זרעים ליקוטים ס' ד ס"ק א, ברמב"ם.

39. שו"ע, יו"ד ס' שכז סעי' ב.

40. גר"א, יו"ד ס' שכז ס"ק ד; רבי עקיבא איגר, שם סעי' ב. ראה: בית יוסף, יו"ד ס"ו ס' שכז ד"ה ומ"ש ומיהו.

41. על היות גינה מתוחמת מצרפת מה שבתוכה ראה: תוספתא, תרומות פ"ג ה"ה; רמב"ם, הל' תרומות פ"ג ה"ט.

ובמטע. 42 מכל מקום נראה שכשמטרת ההפרשה למנוע אכילת טבל מבני ביתו שקוטפים בכל עת ללא פיקוח, ניתן להפריש אף לא מן המוקף, כדברי הריטב"א (בבא מציעא יא ע"א ד"ה עישור): 'בשעת הדחק תורמין ומעשרין שלא מן המוקף'. 43 לפיכך ניתן להגדיר 'הפרשה מראש' כזו כשעת הדחק ולהפריש שלא מהמוקף. 44

6. ברכה על הפרשה מראש

ההפרדה בין 'קריאת שם' ל'חלות' משליכה על עיתוי הברכה. הנחת המוצא היא שהאדם קורא שם ליבול תלוש אותו הוא מייעד לתרומה ומעשרות על היבול המחובר לכשייטלש, אך אינו מתקן עתה יכול כלשהו. בשו"ת 'תרומת הדשן' 45 דן בעיתוי הברכה בפדיון הבן שחל זמנו בשבת, שאין פודים בשבת: 46 האם יוכל אבי הבן לתת את מעות הפדיון לכהן בערב שבת ולהתנות שיחול בשבת? לדבריו, אחת הסיבות שאין לעשות כן היא משום הפסד הברכה - בערב שבת בעת נתינת המעות אינו יכול לברך משום שעדיין לא חלה המצווה לפדות 'והיאך יברך וציוונו', ובשבת בעת חלות הפדיון אינו יכול לברך משום שהחלות מתממשת ממילא, 'דלאו מידי קעביד השתא'. על פי זה, אדם הקורא שם תרומה ומעשרות מיבול תלוש על המחובר לכשייטלש לא יוכל לברך בעת 'קריאת שם' משום שעתה אין מעשה מצווה, כי לא ניתן להפריש מהתלוש על המחובר כל עוד לא נתלש, וממילא אין מעשה קריאת שם אלא הכשר מצווה לכשייטלש היבול המחובר. 47

42. על היות שדה פתוח מצרף מה שבתוכו ראה: הפרשת תרו"מ במערכה הציבורית, עמ' 91 הערה 55.
43. שטמ"ק, בבא מציעא יא ע"א, בשם ריטב"א; רשב"א, פסקי חלה השער השלישי (מוסד הרב קוק עמ' קב); מאירי, חלה פ"ג ד"ה המשנה הרביעית; ספר ארץ ישראל, עמ' קלב אות ד; מצוות הארץ (כהנא, פ"כ סעי' ב-ג; שם ס"ק נא); חזון עובדיה, תרו"מ עמ' רא הערה ט; דרך אמונה, הל' תרומות פ"ג הי"ז צה"ל ס"ק רצ, במעשה מהחזו"א.

44. יש מקום לטעון שבזמן הזה שהפרשת חלה ותרומה מדרבנן אין צורך ל'מוקף', כן כתב הרב יעקב כולי, בתוך: משנה למלך, הל' תרומות פ"ג הי"ז; גר"א, ביאור לתוספתא טבול יום סוף פרק ב ד"ה ובשאר. אולם, דין זה נסתר מהרמב"ם, הל' תרומות פ"ג הי"ט; יש שדחו את דברי הר"י כולי: ארעא דרבנן, מהדו"ק מע' אות א סי' ז ד"ה ובמידי, בשם הרב יצחק ערוך, שגם ירק דרבנן צריך 'מוקף', כהבבלי חולין ו ע"ב-ז ע"א; שער המלך, הל' תרומות פ"ג הי"ז, העמיד דברי הר"י כולי בתרומת מעשר ולא בתרומה גדולה; חזון עובדיה, תרו"מ עמ' קצט-ר; דרך אמונה (הל' תרומות פ"ג הי"ז ס"ק קמג; שם צה"ל ס"ק רסט). יש להעיר שלדברי הרב שאול ישראלי, התורה והארץ, ח"ג עמ' 135-136, כיום אין חובה להפריש מהמוקף, כי הטעם שצריך מוקף מהתורה הוא כדי שיוכל לאמוד כמה להפריש, וכיום שמפרישים לתרומה כלשהו אין בכך צורך.

45. שו"ת תרומת הדשן, סי' רסט. הובא במגן אברהם, או"ח סי' שלט ס"ק ח.

46. שו"ע, או"ח סי' שלט סעי' ד.

47. כרם ציון השלם, ח"ג הלכות פסוקות פכ"ג גידולי ציון ס"ק ב ד"ה אכן מצאתי, עמ' קלא; עמק ברכה (פומרנצ'יק), ברכת המצות אות ג עמ' סו; לקט העומר, פ"ח סוף ס"ק ו; דרך אמונה, הל' תרומות פ"ה ה"ט ס"ק צט. נראה שכן דעת החזו"א, דמאי סי' ט ס"ק טו, שהביא את דין פדיון הבן בערב שבת וכתב ש'המפריש שיחול למפרע מדין ברירה או שמפריש שיחול לאחר זמן בשעת הפרשה, מברך בשעת אמירה ולא בשעת הפרשה: 'דדווקא בפדיון הבן קודם ל' לא שייך לברך דהשתא ליכא מצווה כלל, אבל מצווה שאפשר לעשותה עכשיו ועושה מעשה המצווה עכשיו, אע"ג דחלות לאחר זמן, מברך בשעת עשייה'. אולם, מדבריו ניכר שכשמפריש מראש מהתלוש על המחובר לכשייטלש, לא יוכל לברך בשעת האמירה משום שבאותה שעה אין מעשה מצווה.

ברם, הרב דוד כ"ץ ביסטריץ⁴⁸ טען שישנה אפשרות לברך בעת החלות לכשייתלשו הפירות. הוא דן בדברי השלחן ערוך (יו"ד סי' שכז סעי' א): 'המפריש קמח ואומר כשתיעשה עיסה יחול עליה שם חלה דבריו קיימים', דין הדומה לענייננו. האחרונים דנו מתי יברך ברכת הפרשת חלה, הרי בעת האמירה יש לפניו קמח ממנו אין להפריש חלה.⁴⁹ לדברי הרב ביסטריץ, יש לברך כשתיעשה העיסה. הוא דימה זאת לדברי הרמ"א (יו"ד סי' יט סעי' א) לגבי בעל חיים שנולדה בו ריעותא ויש צורך בבדיקה לאחר השחיטה: 'ישחטנו בלא ברכה, וכשימצא כשר מברך על השחיטה, ובלבד שיהא סמוך לשחיטה'. לדבריו, הוא הדין בהפרשת תרומה ומעשרות מראש, מכיוון שלא ניתן לברך בעת 'קריאת שם' יוכל לברך לאחר שייתלש היבול.⁵⁰ אולם, נראה שאין ליישם את דברי הרמ"א בהפרשה מראש מהתלוש על המחובר לכשייתלש. ראשית, מפני שמקור דברי הרמ"א הוא האור זרוע⁵¹ הסובר שאם לא בירך על מצווה 'עובר לעשייתה' יכול לברך בגמר עשייתה, אבל דין זה אינו מוסכם, שכן הרמב"ם (הל' ברכות פי"א ה"ו) סובר שלא ניתן לברך על מצווה לאחר עשייתה:

אם שחט בלא ברכה אינו חוזר אחר שחיטה ומברך... וכן... הפריש תרומה ומעשרות... ולא בירך אינו חוזר ומברך אחר עשייה, וכן כל כיוצא בזה.⁵²

שנית, גם לרמ"א שניתן לברך על מצווה לאחר עשייתה, אין לדמות ברכה על שחיטה לאחר בדיקה להפרשת חלה ותרומה ומעשרות. היכולת לברך על השחיטה לאחר הבדיקה אם הבעל חיים אינו טריפה נובעת מכך שהשחיטה היא מעשה מצווה, ולכן אף בהיעדר ברכה לפני המצווה יוכל לברך לאחר מכן. ברם, בהפרשת חלה ותרומה ומעשרות במקרים הנ"ל, אין ב'קריאת שם' מעשה מצווה משום שאין מפרישים מקמח וממחובר. לפיכך לא ניתן ליישם את דברי הרמ"א במקרה שלנו. זאת ועוד, גם אם נקבל את הדמיון של הרב ביסטריץ בין שחיטה לחלה ותרומה ומעשרות, עדיין יהיה חסרון טכני ב'הפרשה מראש', שכן הרמ"א קבע תנאי לברכה לאחר עשיית המצווה: 'ובלבד שיהא סמוך לשחיטה'. משמעות התנאי היא שיש להסמיך את הבדיקה לשחיטה כדי שהברכה תחול על השחיטה. באופן כזה יש 'קצת עובר לעשייתו',⁵³ כל עוד האדם 'לא יסיח דעתו בין השחיטה לברכה'.⁵⁴ ברם, ב'הפרשה מראש' ישנו שיהוי זמן מובנה ורב בין 'קריאת שם' לקטיף, ולפיכך אין ליישם רעיון זה של ברכה על החלות בעת שהיבול ייתלש. נמצא שלא ניתן לברך לא בעת 'קריאת שם' ולא בעת החלות, ולפיכך כתב הרב שלמה זלמן אוירבך, שלכתחילה אין להפריש באופן כזה שמפסיד הברכה, אלא אם כן מפריש למניעה

48. שו"ת בית דוד, ח"ב יו"ד סי' שכז סעי' א.

49. יש שכתבו שיברך לפני ההפרשה מהקמח: מקדש מעט, יו"ד סי' שכז ס"ק ג; גדולי הקדש, שם סוף ס"ק א, לגבי תרומה.

50. ראה: שו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קעז ד"ה סי' שכ"ז; ח"ד סי' קמה ד"ה ס"א - ואומר).

51. אור זרוע (ח"א הל' שחיטה סי' שסז; ח"א הל' כיסוי הדם סוף סי' שפז). הובא בהגהות אשרי, חולין פ"א סי' ב; דרכי משה, הקצר יו"ד סי' יט ס"ק א-ב.

52. כדבריו פסק הש"ך, יו"ד סי' יט ס"ק ג.

53. בית הלל, יו"ד סי' יט ס"ק א.

54. כרתי, יו"ד סי' יט ס"ק ד.

מאיסור אכילת טבל.⁵⁵ כפי שהקדמנו, הדיון אודות הברכה הוא כאשר בעת 'קריאת שם' אין האדם מתקן מאומה אלא רק מייעד יכול תלוש לתרומה ומעשרות על מחובר לכשייתלש, אך אם מתקן עתה יכול תלוש וממנו מפריש תרומה ומעשרות גם על יכול מחובר לכשייתלש, יכול לברך כבר עתה על היכול אותו הוא מתקן.

סיכום ומסקנות

במאמר זה בחנו את שורשי הדין של הפרשה מראש ומגבלותיו. האחרונים העלו בעיות וחששות שונים בדיון זה, אך נראה שכאשר מטרת ההפרשה למניעת אכילת טבל מבני ביתו שקוטפים היכול בכל עת ללא פיקוח בעל הבית ניתן להשתמש ב'הפרשה מראש', על פי ההנחיות הבאות:⁵⁶

1. להעריך את כמות הפירות שייקטפו במשך השבוע.
2. לקחת קצת יותר מאחוז מהפירות שמעריך שייקטפו במשך השבוע, ולשמור אותם בשקית במקרר בשקית ולציין עליה שאין לאכול מה שבתוכה.
3. לוודא שיש במטבע המיועדת למעשר שני די פרוטות 'פנויות' כמספר החילולים (שווה למספר הקטיפים) שייעשו במשך השבוע. המנויים ב'בית האוצר' של 'מכון התורה והארץ', אינם זקוקים לסעיף זה.
4. לקרוא נוסח 'הפרשה מראש' הנמצא באתר 'מכון התורה והארץ'.
5. לאחר שבוע, להניח באשפה את השקית שהייתה במקרר, ולשוב על התהליך.
6. רצוי לבצע הפרשת תרומה ומעשרות ממשית - לקחת יכול המחויב בהפרשה ולהפריש ממנו קצת יותר מאחוז מהיכול שמעריך שייקטף במשך השבוע, כך יוכל לברך על ההפרשה.

55. הרב שלמה זלמן אוירבך (מעדני ארץ, הל' תרומות פ"ה ה"ט אות י ד"ה עוד יש; שו"ת מנחת שלמה, ח"א סי' נה סוף אות ט; שו"ת מנחת שלמה, ח"ג ירושלים תשנ"ט סי' קנב אות ב, לגבי ברכת פדיון רבעי; שם אות ג); כרם ציון השלם, ח"ג פי"ט סעי' יט.

56. כרם ציון השלם, ח"ג פי"ט סעי' יט.